

آموزش با جادوی قصه

گفتگو با یوسف قوجق، نویسنده رمان «نردبانی به آسمان»

اشاره

یوسف قوجق، نویسنده ترکمن، در روستای اوخلی بالا از توابع رامیان به دنیا آمده است. داستان نویسی را از سال ۱۳۶۵ آغاز کرده است. نخستین داستانش با عنوان «چاپار» در سال ۱۳۶۸ در مجله کیهان بچه‌ها چاپ شد. در سال ۱۳۷۰ داستان «کجاوه» را نوشت درباره دختری ترکمن که حرف‌ها، لبخندها، اشک‌ها و فریادهایش را بر تار قالی گره می‌زند. قوجق از معدود نویسندگانی است که هم در حوزه کودک و نوجوان، هم در حوزه بزرگسال آثار موفقی از او همچون «نبرد در قلعه گوگ تپه»، «لحظه‌ها جا می‌مانند»، «سیاه، سفید و خاکستری»، «نردبانی رو به آسمان» و «وقت جنگ، دوتارت را کوک کن» منتشر شده است. او با دو کتاب اخیرش در این دوره از جشنواره حضور دارد.

«در آثار متعددی از شما از جمله «نردبانی رو به آسمان» عنصر حماسه و قهرمانی پر رنگ است؛ نقش حماسه را در امر تربیت نسل جوان چطور ارزیابی می‌فرمایید؟ دلاوی و شجاعت قهرمان داستان، شاخصه اصلی یک اثر حماسی است و در رمانی که اسم بردید، همین شاخصه را در

شخصیت زنی ترکمن به نام آلتین و جوانی به نام آیدین می‌بینیم که اولی در مبارزه با روس‌های اجنبی در گذشته‌ای نه چندان دور در دشت ترکمن و دومی در جنگ با متجاوزین بعثی در جنگ هشت ساله و در دشت عباس به شهادت می‌رسند. حرف اصلی من در این رمان، در این ضرب‌المثل ترکمنی خوابیده که می‌گوید: «گیاه روی ریشه‌اش سبزی می‌شود!» آیدین که در جنگ تحمیلی شهید می‌شود، اصل و نسبش به خانواده‌ای برمی‌گردد که زمانی با روس‌های متجاوز جنگیده‌اند. در این رمان، روس‌ها به روستایی ترکمن‌نشین می‌آیند و به زور از مردم مالیات می‌گیرند و در این درگیری، شوهر جوانمرد آلتین بی‌حرمی سربازان را به زنان قبیله برنمی‌تابد و با آن‌ها - که از قضا زمانی پیش‌تر جانشان را نجات داده - درگیر می‌شود. زنش آلتین هم، در هیبتی مردانه، به آن‌ها می‌تازد و... همه این‌ها مفاهیم و ارزش‌هایی نظیر وطن‌دوستی و غیرتمندی در مقابل متجاوزان را به نوجوانان گوشزد می‌کند. مفاهیمی که برای تربیت نسل جوان کشورمان، بسیار ضروری می‌نماید.

«داستان و ادبیات داستانی چگونه می‌تواند در یادگیری، خصوصاً یادگیری در سنین پایین، مؤثر باشد؟»

بِه «آموزش» اهمیت می‌دهند و نسبت به «پرورش» کم‌توجه هستند. به نظرم بخ مهمی از مسایل پرورشی و تربیتی از طریق مطالعه کتاب‌های غیردرسی بهتر حاصل می‌شود. حضور ادبیات داستانی در کتاب‌های ادبیات فارسی خوب است اما کافی نیست. معلمین و دبیران مدارس، باید فرهنگ مطالعه کتب غیردرسی را بین دانش‌آموزان ترویج بدهند.

◀ **مدرسه و معلم‌ان چگونه می‌توانند شوق مطالعه و عادت به کتابخوانی را در دانش‌آموزان برانگیزند؟ چرا علی‌رغم**

تلاش‌های نظام آموزش و پرورش تا به امروز در این زمینه موفق نبوده‌ایم؟

به‌نظرم معلمین مدارس و نویسندگان آثار ویژه کودکان و نوجوانان، کار مشترکی انجام می‌دهند اما در شکل و قالبی متفاوت. چه خوب بود اگر آموزش و پرورش، علاوه بر معلمین - که تدریس دروس را برعهده دارند - از داستان‌نویسان کودک و نوجوان نیز بهره می‌گرفت. به‌عبارتی، یکی از این راهکارها، استفاده از حضور شاعران و داستان‌نویسان کشور در مدارس است. مسلماً دیدار با

مخاطبین آثار، برای خود پدیدآورندگان نیز مفید خواهد بود و از طرفی، باعث افزایش علاقه‌مندی دانش‌آموزان به مطالعه کتب غیردرسی خواهد شد.

قصه و افسانه از ابتدای آفرینش بشر وجود داشته و شاید نخستین قصه، قصه آدم و حوا باشد و نخستین قصه‌گو، حضرت آدم(ع)، که ماجرای بهشت و فریب خوردنش از ابلیس و رانده شدنش از آنجا را برای فرزندانش تعریف کرد. قصه‌ها و افسانه‌های دیروز، به مرور زمان، جای خودشان را به حکایت و بعد هم به داستان و زمانه ما داده‌اند. گویی پدران ما به‌خوبی می‌دانسته‌اند که یکی از راه‌های آموزش غیرمستقیم و بسیار مؤثر، استفاده از عنصر جادویی قصه و بازی است. مثلاً بازی «گل یا پوچ»، باعث تقویت روحیه کنجکاوی و روان‌شناختی کودکان می‌شود. «قایم باشک» علاوه بر تحرک فیزیکی، نوعی آموزش غیرمستقیم اختفا در برابر دشمن فرضی است. در قصه‌ها و افسانه‌های کهن نیز چنین آموزش‌های غیرمستقیمی وجود دارد. غیرممکن است افسانه‌ای پیامی غیرمستقیم نداشته باشد. طرح وقایع پُرهیجان، عجیب و غریب و غیرطبیعی در قصه‌ها و افسانه‌ها، باعث ایجاد لذت در کودکان می‌شود و به تبع آن، پیام‌های مستتر و پنهان در آن‌ها در جان و روان کودک جا می‌گیرد. داستان و زمان در عصر کنونی هم، حامل پیام و آموزش است.

◀ **آیا حضور ادبیات داستانی را در کتاب‌های درسی به قدر کفایت و اثرگذار می‌بینید؟**

آنچه به‌عنوان مواد درسی در مدارس آموزش داده می‌شوند، نمی‌تواند پاسخ‌گوی نیاز دانش‌آموزان باشد. «آموزش» و «پرورش» دو مقوله جدا از هم نیست اما در مدارس ما، بیشتر

پدران ما به‌خوبی می‌دانسته‌اند که یکی از راه‌های آموزش غیرمستقیم و بسیار مؤثر، استفاده از عنصر جادویی قصه و بازی است

